

Slovanske stranke so Thunovo ministerstvo dosti prijazno pozdravile. Čehi in Poljaki so s Thunom lahko zadovoljni. Čehom je prepustil finančni portfelj, a da Poljaki ne bodo prikrajšani, o tem ni dvoma. Pomisleki proti Thunu so se pojavili samo med Slovenci in naslanjajo se na to, da grof Thun ni v svoje ministerstvo poklical nobenega zastopnika južnih Slovanov in da se tudi pri določitvi zborničnega predsedstva ne jemljejo oziri na „Slovansko krščansko-narodno zvezo“. Ponekod se je sicer čitalo, da smatra grof Thun finančnega ministra dr. Kaizla zastopnikom mladočeškega kluba in slovanske krščansko-narodne zveze, ali Slovenci nimamo dosti zaupanja v dr. Kaizla, sosebno ne, odkar je izrekel v polemiki z dr. Ferjančičem nazore o narodni ravnopravnosti, ki so precej podobni nazoru o „minderwerthig“ narodih.

Nemci niso z grofom Thunom zadovoljni, ali vsaj v sedanjem hipu ta nezadovoljnost grofu Thunu ne bo dosti škodovala, ker Nemci niso več jedini. Z vstopom dr. Bärnreitherja v Thunovo ministerstvo so nemškoliberalni veleposestniki ločeni od svojih zaveznikov, od obstrukcijskih strank in za nekaj časa priklenjeni na vladni voz. Ostale nemške stranke utegnejo najbrž nadaljevati obstrukcijo in se že pripravljajo na boj proti „vojvodi Albi“, kakor so krstili ministerskega predsednika grofa Thuna. Vodstvo nemškonacionalne stranke na Štajerskem je celo nemške veleposestnike proglasilo za izdajice naroda, ker so dr. Bärnreitherju dovolile vstop v Thunovo ministerstvo in sklenilo, delovati tudi proti Thunu z obstrukcijo, dokler se ne zagotovi nemškega državnega jezika.

Naše skromno mnenje je, da nemškim veleposestnikom ne bo dolgo obstanka na strani grofa Thuna. Nemškonacionalno gibanje je postalo silovito, tako da se mu nemške stranke pač ne morejo dolgo zoperstavljati, ako si nečejo nakopati narodovega sovraštva, in zato utegne dr. Bärnreither zapustiti Thunovo ministerstvo prej, kakor morda sam misli, pri prvi priliki, ko poskusi grof Thun nastopiti proti nemški obstrukciji in proti veseizdajskim težnjam nemških radikalcev.

Koncentracija zmernih strank je poskus, kateri bode Thunu vsaj v začetku kolikor toliko koristil, ali trajna zveza „koncentriranih“ strank ni mogoča, dandanes pri obstoječih nasprotstvih manj kakor kdaj poprej. Sedanji nemški poslanci so pač drugačni ljudje, kakor so bili Plenerjevi mameluki. Ako je grof Thun zasnoval svojo politiko samo na koncentraciji strank in se ni pripravi na eventualnost, da pahne od sebe vse nasprotne si elemente in sestavi ministerstvo desnice, potem se utegne uresničiti prerokovanje grofa Taaffeja, ki je govoril o Badeniju in o Thunu kot o svojih naslednikih z njemu lastno ironijo dejal: Grof Badeni bo vladal dve leti, grof Thun pa šest tednov.

Politični pregled.

Državni zbor. — Dne 4. t. m. je bila razglašena cesarska naredba, s katero se sklicuje državni zbor na dan 21. marca.

Odstop Gautschevega ministerstva. — V soboto dne 5. februarja je kar nenadoma odstopilo celo ministerstvo barona Gmutscha. Povod odstopa je to, da Gautsch ni mogel zagotoviti da bodo mogoče mirne državnozbornske obravnave, in ker se je kazal tako slabotnega napram dijaškim revoltam, da je vsa Evropa strmela. Gautsch je kot ministerski predsednik potrdil kar se je že davno domnevalo, da je mož brez talenta za državniške naloge.

Novo ministerstvo. — V torek je bilo razglašeno novo ministerstvo, o katerem govorimo na prvem mestu. Predsednik in minister notranjih del je grof Thun, finančni minister dr. Kaizl, pravosodni minister dr. Ruber, domobranski minister grof Welsersheimb, naučni minister grof Byland poljedelski minister baron Kast, trgovinski minister dr. Baernreither, železniški minister dr. Wittek in minister za Gališko vitez Jedrzejowicz. Franc grof Thun-Hohenstein bil že nekaj tednov imenovan kot kandidat za ministersko predsedstvo, Pred štirinajstimi dnevi je bil pri cesarju ter bival že teden dni neprestano na Dunaju. Grof Thun je bil rojen 2. septembra 1847. l. v Frankobrodu, kjer je bil njegov oče prezidijalni poslanik. Po izvršenih pravoslovnih študijah se je posvetil grof Thun vojaškemu stanu, a l. 1877. je izstopil kot dragonski nadporočnik in bil l. 1879. leta voljen v drž. zbor in kmalu tudi v češki dež. zbor. V obeh zbornicah je zastopal državnopravno stališče fevdalnega plemišstva in Čehov. Dne 5. oktobra 1888. je v senzacionalnem govoru proti prevladi nemštva dejal v deželnem zboru: „Naj bi maziljenje in kronanje s krono sv. Vavla utrdilo vezi, ki vežejo ljubljene vladarja z zvestim narodom Čehov!“ Leta 1889. je bil grof Thun imenovan češkim namestnikom. Čehi so ga navdušeno pozdravili. Toda ljubezen ni trajala dolgo. Ko so se l. 1890. Mladočehi z vso odločnostjo ustavili punktacijam, katere je grof Thun v dež. zboru branil, nastal je mej Čehi in Thunom ljut boj. Radi „omladinskih“ pojavov je bilo leta 1893. proglašeno v Pragi izjemno stanje, in odtlej so mu stali Čehi vedno sovražno nasproti. Vendar je ostal Thun tudi med koalicijskim ministerstvom, ali z nastopom grofa Badenija je bilo stališče Thunovo docela omajano, in l. 1896. je odstopil. Po padcu grofa Badenija se je takoj govorilo, da mu bode naslednik grof Thun, ki se je mej tem Čehom zopet nekoliko približal, a imenovan je bil Gautsch. Po preteku 8 dneh, odkar je bila sprejeta v češkem dež. zboru državnozbornska adresa, pa je zasedel ministerskega predsednika stol grof Thun, nekdanji „Krönungs Statthalter“.

Nove jezikovne naredbe — Ministerstvo Gautsch je dan pred svojim odstopom obelodanilo nove jezikovne naredbe za Češko in Moravsko, katere so bile izdane že dne 24. februarja. S temi naredbami, ki so izdane samo provizorično, dokler se jezikovno vprašanje potom zakona ne uredi, se ob enem razveljavljajo Badenijeve naredbe. Naredbe za Češko in za Moravsko niso identične. Obe naredbi sta zasnovani na principu, da sme vsakdo v celi deželi pri vseh uradih iskati pravico v svojem jeziku in jo tudi dobiti, različni pa sta glede določb o uradnem notranjem jeziku in v določbah o jezikovni vsposobljenosti uradnikov. Naredbe za Moravsko določajo, da sta pri vseh uradih oba jezika uradna jezika in se torej cela dežela proglašá za dvojezično. Naredba za Češko pa priznava, samočeške, samonemške in jezikovno mešane okraje. Uradni jezik v nemških okrajih je nemščina, v čeških češčina, v mešanih pa oba jezika. Mešani okraji so tisti v katerih govori vsaj jedna petina prebivalstva drugi dež. jezik, ako dotični okraj obseza vsaj jeden sodni okraj. Okraji, kateri ne obsegajo celega sodnega okraja, nego le jedno ali več občin, so jezikovno mešani tedaj, ako v jedni občini vsaj četrtina prebivalstva pripada drugi narodnosti. Politični okraji, ki obsegajo več sodnih okrajev, so mešani, ako je le jeden teh sodnih okrajev mešan ali drugačejezičen. Glede jezikovne vsposobljenosti uradnikov določajo nove naredbe, da se je pri oddaji

služb vestno ozirati na to, je li znanje obeh deželnih jezikov dejansko potrebno. V principu naj zna pač vsak uradnik oba dež. jezika, a treba tega ni. Kar je določil Badeni glede uradovanja pri drž. blagajnicah, pri poštnih in brzojavnih uradih, glede uradovanja z vojaškimi oblastvi in žandarmerijo ter glede uradovanja s centralami, ostane v veljavi. — Vlada je s temi naredbami znatno in bistveno utesnila določbe Badenijevih naredb in malone v vseh ozirih ustregla nemškim zahtevam. Vzlic temu so Čehi z novimi jezikovnimi naredbami kolikor toliko zadovoljni, oglašajo se pa nemški časopisi in poslanci drug za drugim ter jih zavračajo skoraj prav tako odločno kakor Badenijeve. Na čelu vsem stojita seveda „Ostdeutsche Rundschau“ in „Bohemia“, potem „Grazer Tagblatt“, „Deutsche Zeitung“, „Deutsches Volksblatt“ in tudi „Neue Fr. Presse“. Najodkritosrčnejši je posl. dr. pl. Hohenburger, ki piše, da Nemci ne smejo odnehati prej, da se proglasi nemščina zakonskim potom državnim jezikom.

Obrtnija.

Deželna zavarovalnica.

Dež. zbor kranjski je v minolem zasedanju sklenil, sklicati enketo, katera naj reši vprašanje, kaže-li ustanoviti dež. zavarovalnico proti požaru itd. Stvar je gotovo važna in zasluži, da izpregovorimo o njej. To bode najlaglje mogoče, ako si najprej ogledamo poročilo, katero je v tej stvari predložil dež. odbor.

V 14 seji dné 8. februarja 1896. l. je sklenil deželni zbor o nasvetih, s katerimi se je priporočala ustanovitev deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim, da naj deželni odbor o tej zadevi poizveduje ter o tem poroča. Istotako je visoki deželni zbor povodom obravnavanja § 11. letnega poročila deželnega odbora sklenil, da naj deželni odbor v prihodnjem zasedanju v posebnem poročilu prijavi uspeh svojega dotičnega poizvedovanja.

V seji dné 11. julija 1896. l. dodatnega zasedanja pa je deželni zbor še sklenil, da se naroči deželnemu odboru, naj se, predno se spusti v meritorno reševanje predloga poslanca dr. Žitnika in tovarišev gledé ustanovitve deželne zavarovalnice z neobligatornim zavarovanjem obrne

a) do c. kr. osrednje statistične komisije na Dunaji s prošnjo, da mu doloži statistični material o škodah po toči, živinskih boleznih in požarih v vojvodini Kranjski v petnajstletni dobi od leta 1880. do 1895;

b) da prosi c. kr. zavarovalni urad pri visokem ministerstvu za notranje zadeve na Dunaji, naj bi mu izrazil o tem svoje mnenje.

V smislu tega naročila se je deželni odbor obrnil do c. kr. deželne vlade, da blagovoli izposlovati pri visokem c. kr. ministerstvu za notranje stvari, da njegov zavarovalno-tehniški urad prijavi svoje mnenje o namerovani ustanovitvi deželne zavarovalnice z neobligatornim zavarovanjem proti požarom, toči in živinskim boleznim.

Ob enem je bila naprošena tudi c. kr. statistična centralna komisija, naj dá na razpolago statistične podatke

o škodah po požaru, toči in živinskih boleznih v vojvodini Kranjski v dobi od 1880. do 1895. leta.

Na to je deželni odbor prejel od c. kr. deželne vlade sledeči odgovor:

„Ministerstvu za notranje stvari se vidi prizadevanje kranjskega deželnega zbora glede ustanovitve deželne zavarovalnice iz narodnogospodarskega stališča jako važno ter je pripravljeno, dotična pripravljala dela deželnega odbora kranjskega po svojem zavarovalnotehničnem uradu kolikor mogoče pospeševati. Kranjski deželni zbor pa je prav spoznal, da se imajo take naprave ustanoviti na kar največ zanesljivi podlagi. Deželni odbor se torej pozivlje, da najpred omenjeno izjavo statistične centralne komisije predloži ministerstvu, kakor tudi načrt pravil, potem pa bo zavarovalnotehnični urad, če le zadostujejo predloženi pripomočki, brez odloga pretresoval ta projekt v zavarovalno-tehničnem oziru.“

Tudi c. kr. statistična centralna komisija je drage volje sestavila dotične podatke, ki so razvidni v priložene tabeli. Deželni odbor je izplačal honorar 100 gld., ki je bil priznan uradniku statistične centralne komisije, ki je izvršil to delo.

Iz teh podatkov se razvidi, da se je zavarovanje proti požaru na Kranjskem, vsaj kolikor se dá to sklepati iz razmerja poškodovanih in ob enem zavarovanih poslopij, precej pomnožilo. Nasprotno pa je zavarovanje proti toči v naši deželi popolnem zaostalo. Glede poškodb po toči razvrščena so okrajna glavarstva po poprečni velikosti škode vsled toče v teh petnajstih letih ter je bil Krški okraj, zaznamovan za I, v navedeni dobi najbolj. Radoljski okraj pa, zaznamovan z XI., po toči najmanj poškodovan.

Deželni odbor se je obrnil tudi do deželnih odborov onih dežel, v katerih obstoje deželne zavarovalnice, namreč na Solnograškem, Zgornje-Avstrijskem in Tirolskem.

Tudi ti so dobrohotno ugodili prošnji ter poslali svoja pravila, računske zaključke in druga pojasnila.

Iz dopisov deželnih odborov omenjeno bodi iz solnograškega (dež. odb. št. 7588 l. 1896), da se ondotna deželna zavarovalnica bavi le z zavarovanjem poslopij in premičnin.

Zgornjeavstrijska vzajemna deželna zavarovalnica proti požaru (dež. odb. št. 8464 l. 1896.) obstoji že od leta 1811. Do konca 1876. leta zavarovala je le poslopja, zdaj pa zavaruje tudi premakljivo blago vsake vrste. Vzlic gotovo veliki konkurenci drugih akcijskih zavarovalnih društev, katera na Zgornje-Avstrijskem skozi dvajset let nenavadno delujejo ter na stotine stalnih agentov prehodi to deželo in vzlic temu, da je v deželi mnogo majhnih kmetskih zavarovalnic, vendar zgornjeavstrijska zavarovalnica po poročilu zgornjeavstrijskega deželnega odbora vedno bolj napreduje. Letne premije za zavarovanje poslopij se večinoma pobirajo po c. kr. davčnih uradih.

Na Tirolskem (dež. odb. št. 10.734 l. 1896.) ste dve vzajemni zavarovalnici proti požaru; ena za poslopja,